

SÖZCÜKTE ANLAM

Çeşitli harflerin bir araya gelmesiyle anlamlı bir bütün oluşturan yapı birimine sözcük ya da kelime denilmektedir. Sözcükler, kullanıldıkları cümleye yani bağlama göre farklılık gösterebilmektedir.

A) Anlam Bakımından Sözcükler

- Gerçek Anlam
- Yan Anlam
- Mecaz Anlam
- Terim Anlam
- Ad Aktarması (Mecaz-ı Mürsel)
- Dolaylama
- Somut ve Soyut Anlam
- Güzel Adlandırma
- Genel ve Özel Anlam
- Nitel ve Nicel Anlam
- Yansıma Sözcükler

B) Anlam İlişkisi Bakımından Sözcükler

- Eş Anlamlı Sözcükler
- Eş Sesli (Sesteş) Sözcükler
- Zıt Anlamlı Sözcükler
- Yakın Anlamlı Sözcükler

Çok Anlamlılık

Dil, yaşayan bir varlık olarak sürekli bir değişim halindedir. Zamanla sözcükler yeni anlamlar kazanabilir ya da anlamlarını kaybedebilirler.

Hastalık sonrası ağzında yaralar oluştu.

Nehrin ağzında balık tutmayı severdi.

Onunla bu ağızla konuşmanın rahatsız ediciydi.

Mağaranın ağzında çadır kuruldu.

Yukarıda altını çizdiğimiz "ağız" sözcüğü her cümlede farklı anlamda kullanılmıştır. Buradan da anladığımız gibi sözcükler bağlama göre farklı anlamlar kazanabiliyor.

Gerçek Anlam

Bir sözcüğün tek başına kullanıldığında tanımlanabilen anlamı, gerçek ya da temel anlam olarak adlandırılır. Sözcüğün akla gelen ilk anlamıdır.

Bugünkü antrenmandan sonra ayağı şişmişti.

Çiçeklerini sularken kaktüsün dikenleri battı.

Koluna kocaman bir dövme yaptırdı.

Yan Anlam (Yakıştırma)

Sözcüklerin gerçek anlamdan yola çıkılarak bir benzerlik sonrasında oluşmuş anlamıdır.

Sözcük gerçek anlamdan tam olarak kopmamıştır, gerçek anlamla şekil ve işlevsel benzerliği vardır.

Sandalyenin ayağı kırılınca yere düştüm.

Kazağının kolları masaya yaslanmaktan solmuştu.

Mecaz Anlam

Kelimelerin sözlük anlamlarından uzaklaşıp başka bir anlamda kullanılmasıdır.

Genellikle somut kelimelerin soyutlaştırılmasıyla kullanılır.

Bugün söylediklerin kalbimi çok kırdı.

Bu sektörde pişmiş biri olarak senin fikrini almak isterim.

Polisin büyük çabasıyla olayın üstündeki perde kalktı.

Terim Anlam

Sözcüğün; spor, sanat, bilim vb. özel alanlarda kullanılan ve bu alanlarda kazanılan anlamına terim anlam denir.

Teşhis en önemli sanatlardan biridir. (Edebiyat)

Birazdan ikinci perde başlayacak. (Tiyatro)

Şive, şiir, fıkra edebiyat; lagün, meridyen coğrafya terimidir.

Mecazı Mürsel (Ad Aktarması)

Benzetme amacının dışında bir kelimenin başka bir sözcüğün anlamını karşılayacak şekilde kullanılmasıdır.

Kastedilen varlığı açıkça söylemek yerine bir parçasını ya da başka özelliğini söyleyerek anlatmaya ad aktarması denir.

Öğretmen tüm sınıfa ödev verdi.

Bugün Zeki Müren dinliyorum.

Büroyu taşımak için şirketle anlaştım.

Dolaylama

Tek sözcükle anlatılabilecek kavram ve varlıkları birden fazla sözcükle söyleme biçimine dolaylama denir.

Yavru vatanda bu hafta sonu seçim yapılacak.

Takım bugün meşin yuvarlığı kaleye göndermeyi başaramadı.

Yedi tepeli şehrimde bıraktım gonca gülümü.

Somut Anlam

Somut sözcükler duyu organlarımızla algılayabildiğimiz, yani dokunabildiğimiz, tadabildiğimiz, duyabildiğimiz varlıkların anlamlarını karşılar.

Kuş, kalem, yıldız, güneş, yağmur, deniz...

Soyut Anlam

Soyut sözcüklerin karşıladığı kavramlar ise beş duyu organımızla algılanamazlar. Biz kavramların varlıklarını ancak düşüncelerimiz yoluyla algılayabiliriz.

Mutluluk, üzüntü, akıl, düşünce, dil, cesaret, umut...

Somutlama

Soyut anlamlı sözcüğün cümlede somut anlam kazanmasıdır.

Çıkarıcılar gün gelir sizi de yalnız bırakır.

Bir güzele gönül verince...

Soyutlama

Somut anlamlı sözcüğün cümlede soyut anlam kazanmasıdır.

Bu sorunu çözmenin bir yolunu bulacağız.

Son günlerde hepimize soğuk davranıyordu.

Yansıma Sözcükler

Doğadaki seslerin taklit edilmesiyle oluşturulmuş kelimelere "yansıma sözcükler" denir.

Vızıltı, gıcırdama, gürültü, pat, çıt, şırıltı, fısıltı, havlamak, horlama, hapşırma, vınlamak, zırlıtı,

UYARI: Yansıma sözcükler isim, sıfat, zarf ya da fiil görevinde kullanılabilir.

UYARI 2: Şu sözcükler yansıma değildir: *pırlıtı, ışılta, kızartı, kişnemek, kükremek*

UYARI 3: Yansıma sözcükler mecaz anlamda kullanılırsa yansıma özelliğini kaybeder.

Sonuçların açıklanmasını beklerken çatlayacaktım.

Nicel ve Nitel Anlamlı Sözcükler

Varlıkların ölçülebilir (sayı, uzunluk gibi) özelliklerini gösteren kelimelere "**nicel anlamlı**" sözcük denir.

Evin uzun bir bahçesi vardı.

Yüksek binada oturmayı seviyordu.

Varlıkların özelliklerini gösteren kelimelere "**nitel anlamlı**" sözcük denir.

Mavi bir arabası vardı.

Yaramaz çocuk herkesi bıktırmıştı.

Genel ve Özel Anlamlı Sözcükler

Aynı türden varlıkları topluca karşılayan kelimelere "**genel anlamlı**" sözcük denir.

Tek bir varlığı ya da kavramı karşılayan kelimelere "**özel anlamlı**" sözcük denir.

Ülke → şehir → ilçe → mahalle

Sanat → Resim (genelden özele)

İstanbul → Marmara Bölgesi (özelden genele)

Güzel Adlandırma

Söylenmesinden çekinilen, korkulan, ürkülen bazı kavram ve düşüncelerin başka sözcükler kullanılarak ifade edilmesine **güzel adlandırma** denir.

Mahallenin neşe kaynağı olan ihtiyar, dün akşam hakkın rahmetine kavuştu.

Arkadaşımızın babası ince hastalığa yakalanmıştı.

İyi saatte olsunlar, şifayı kapmak vb.

Eş Anlamlı Sözcükler

Eş anlamlı sözcükler, aynı varlığı ya da aynı kavramı anlam olarak karşılayan ancak yazılışlarında yani seslerinde farklılık olan sözcüklerdir.

cahil-bilgisiz, cimri-pinti, nasihat-öğüt, ek-ilave, eser-yaptı

Eş Sesli Sözcükler

Eş sesli sözcükler her ne kadar anlamları farklı olsa da yazılışları yani sesleri birbirine benzeyen kelimelerden oluşur.

Yaş: Islaklık

Yaş: İnsanın geçirdiği her yıl

Bu yoğunluktan bezdim artık.

Temizlik bezlerini kuruladım.

Çay, ben vb.

Zıt Anlamlı Sözcükler

Anlam bakımından birbirine karşıt olan, anlamca birbiriyle çelişen kelimelerin bütününe zıt anlamlı ya da bir diğer ifade ile karşıt anlamlı sözcükler denilmektedir.

Acı-tatlı, iyi-kötü, zengin-fakir, siyah-beyaz, aşağı-yukarı, yüksek-alçak, uzun-kısa, sıcak-soğuk, az-çok, boş-dolu...

Yakın Anlamlı Sözcükler

Anlamları aynı yani eş anlamlı görünen ancak aralarında az da olsa anlam farkı bulunan kelimelere yakın anlamlı sözcükler denilmektedir.

UYARI

Eş anlamlı sözcükleri cümle içerisinde birbirinin yerine kullanabiliriz. Ancak yakın anlamlı sözcükleri cümle içerisinde birbirinin yerine kullanmamız anlatım bozukluğuna yol açar.

İstemek – dilemek

Usanmak – sıkılmak

Uğraşmak – didinmek

Tıkla ve izle!

Aşağıdaki Bağlantılardan "Türk Dili ve Edebiyatı" Ders Konularına, Etkileşimli Notlara ve Dosyalara Ulaşabilirsiniz.

- ⇒ **Türkçe Ders Konuları**
- ⇒ **Edebiyat Ders Konuları**
- ⇒ **TYT Türkçe PDF Notlar**
- ⇒ **AYT Edebiyat Notları PDF**
- ⇒ **Edebiyat Ders Notları PDF**
- ⇒ **9. Sınıf Edebiyat Notları**
- ⇒ **10.Sınıf Edebiyat Notları**
- ⇒ **11.Sınıf Edebiyat Notları**
- ⇒ **12.Sınıf Edebiyat Notları**
- ⇒ **Sınav Hazırlık Videoları**
- ⇒ **Ders Videoları**

